

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
Δ Μ Π Σ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΧΩΡΟΥ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Β΄ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ – ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

ΜΑΘΗΜΑ:

Μεταλλαγές των ιδεών για την πόλη στον 20ο αιώνα

ΔΙΔΑΣ ΚΟΝΤΕΣ:

Ν.ΒΑΪΟΥ, Μ.ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΥ, Μ.ΜΑΥΡΙΔΟΥ

Η δυναμική των ειδικών χαρακτηριστικών του Αθηναϊκού κέντρου ως
παράγοντες αστικού μετασχηματισμού

ΒΕΓΛΙΡΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
Α Π Θ

A μέρος

A.1 Εκδοχές υποβάθμισης στο Αθηναϊκό κέντρο

A.2 Ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής πόλης

A.3 Εμφάνιση μεταλλαγών στο κέντρο της πόλης

A.3.1 Ο αστικός μετασχηματισμός του Ψυρρή

A.3.2 Το βορειοδυτικό Τρίγωνο και η επίδραση της συγκυρίας

A.3.3 Ενδείξεις αστικής υποβάθμισης στον Ψυρρή

A.3.4 Παράγοντας προσδοκίας

B μέρος

B.1 Συμβολικό κεφαλαίο

B.2 Το παράδειγμα της αγοράς του κρασιού

B.3 Το συμβολικό κεφαλαίο στο χώρο

B.3.1 Ειδικά χαρακτηριστικά

B.3.2 Επιχειρηματολογία

B.3.3 Σημείο διάκρισης

B.3.4 Συσσώρευση συμβολικού κεφαλαίου στα όρια του Ψυρρή

B.4 Το φαινόμενο disneyfication

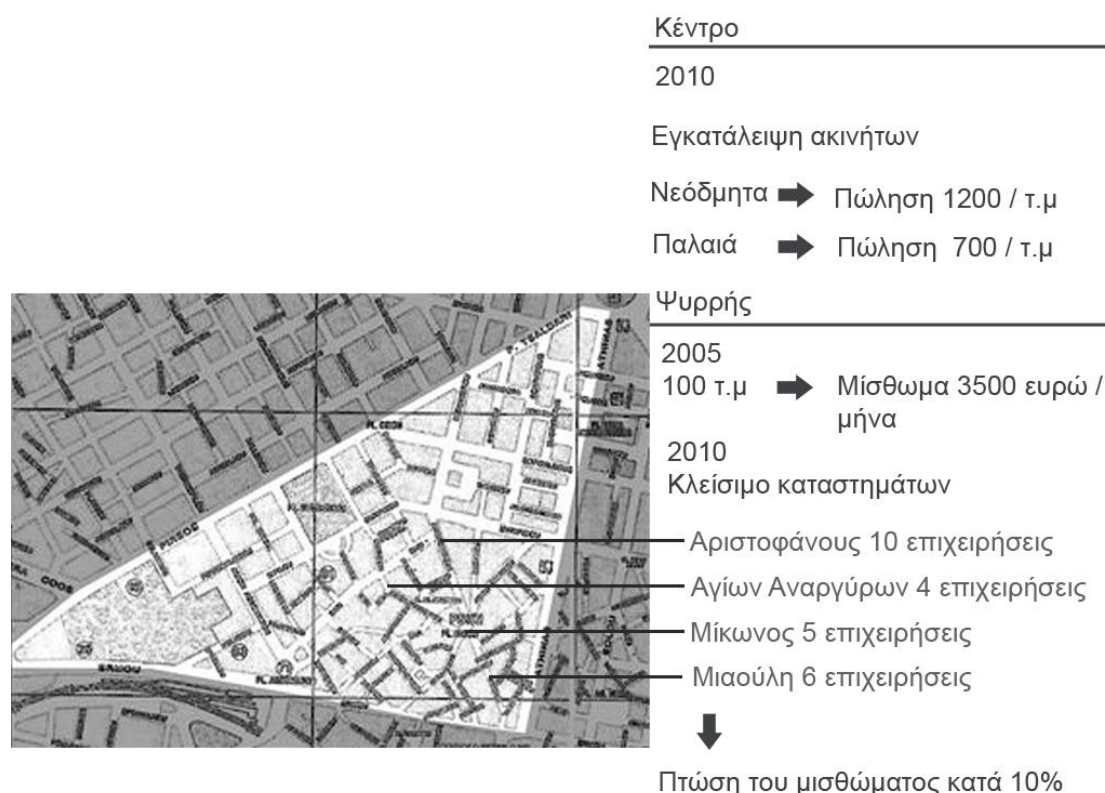
Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

A μέρος

A.1 Εισαγωγή

Εκδοχές υποβάθμισης στο Αθηναϊκό κέντρο

Ως αφορμή και αφετηρία του παρόντος συλλογισμού έχει επιλεγεί μια σύγκριση, μέσα από την οποία επιχειρείται μια ανίχνευση ορισμένων νέων ποιοτήτων του κέντρου της Αθήνας.

Η περιοχή του αθηναϊκού κέντρου φαίνεται να βιώνει τα τελευταία 20 χρόνια ορισμένες δραστικές μεταλλαγές. Η μορφή και οι χρήσεις που λαμβάνει το κτιριακό του απόθεμα αποτελούν ενδείξεις ενός μετασχηματισμού με σαφή χαρακτηριστικά αστικού εξευγενισμού, ο οποίος προωθείται στις υποβαθμισμένες συνοικίες του.

Παρόλα αυτά η ελληνική 'επιστροφή στο κέντρο της πόλης' διαφοροποιείται – όπως είναι επόμενο – μέσα από ένα μείγμα χαρακτηριστικών, τα οποία ανήκουν τόσο στη διαχρονική διαδικασία παραγωγής της ελληνικής πόλης όσο και σε πτυχές της παρούσας συγκυρίας.

Τα χαρακτηριστικά αυτά φαίνεται ότι είναι ικανά να αναχαιτίσουν την εξέλιξη της διαδικασίας του αστικού εξευγενισμού, καθώς οι αστικές αναπλάσεις και οι αλλαγές χρήσεων των ισογείων δεν έχουν καταφέρει να διεισδύσουν σε ορισμένες περιοχές.

Η αναχαίτιση αυτή γίνεται εύκολα αντιληπτή στην περιοχή του βορειοδυτικού τριγώνου, όπου την τελευταία πενταετία έχει διαμορφωθεί μια ακραία διαφοροποίηση

των τιμών γης σε σχέση με το υπόλοιπο κομμάτι του κέντρου, στο οποίο έχουν πραγματοποιηθεί αναπλάσεις.

Η σύγκριση ανάμεσα στο βορειοδυτικό κομμάτι του Τριγώνου των Αθηνών και το υπόλοιπο Κέντρο σίγουρα δεν είναι άκαιρη, καθώς έχει αποτελέσει την αφορμή μιας διαρκούς συζήτησης, η οποία τον τελευταίο καιρό τείνει να ενσωματώνεται όλο και περισσότερο στον επίσημο πολιτικό λόγο.

Παράλληλα όμως με την υποβάθμιση, η οποία φαίνεται να αναχαιτίζει την εξάπλωση του αστικού εξευγενισμού προς το βορειοδυτικό Τρίγωνο γίνεται αντιληπτή μια ακόμα εκδοχή υποβάθμισης, η οποία προκύπτει από την υπονόμηση της βιωσιμότητάς του αστικού εξευγενισμού στις περιοχές όπου αυτός έχει ήδη εφαρμοσθεί.

Το τελευταίο εξάμηνο έχουν καταγραφεί περισσότερα από 30 κλειστά καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος σε τέσσερις από τους πιο κεντρικούς δρόμους του Ψυρρή. Οι επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή περιγράφουν μια εικόνα κρίσης της επισκεψιμότητας η οποία την τελευταία δεκαετία είχε αναδείξει τον Ψυρρή ως την κατεξοχήν περιοχή διασκέδασης της Αθήνας.

Μέσα από την παραπάνω οπτική, στα αφηρημένα όρια του Κέντρου εμφανίζονται δυο περιοχές, οι οποίες παρουσιάζουν ταυτόχρονα σαφή σημάδια υποβάθμισης με μια όμως ειδοποιό διαφορά : η πτώση των τιμών γης, οι οποίες συνήθως ακολουθεί τα φαινόμενα εγκατάλειψης και αστικής υποβάθμισης, στην περίπτωση του βορειοδυτικού τριγώνου έχει ρίξει τις τιμές πώλησης των ακινήτων στα 1.200 ευρώ / τ.μ στα νεόδμητα και 700 ευρώ / τ.μ στα παλαιά, ενώ ταυτόχρονα η αντίστοιχη πτώση στην περιοχή του Ψυρρή περιορίζεται περίπου στο 10% σε σχέση με τις τιμές του 2005, οι οποίες θεωρούνταν ιδιαίτερα υψηλές.

Η παράμετρος της συγκράτησης της πτώσης των αξιών της περιοχής του Ψυρρή επιτρέπει στο συλλογισμό να εισάγει ορισμένες έννοιες, οι οποίες είναι φαινομενικά ασύμβατες με τη διαδικασία κατανόησης του χώρου.

Στα πλαίσια αυτής της ιδιότυπης σύγκρισης οι ποιοτικές διαφορές των δυο εκδοχών υποβάθμισης δύναται να οδηγήσουν τη ροή του συλλογισμού σε μια αντίληψη του χώρου πέρα από τις αντικειμενικές του ιδιότητες προσεγγίζοντας την έννοια και τη δύναμη των συμβόλων.

A.2 Ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής πόλης

Πέρα από τις διαφορές τους σε ένα ευρύ φάσμα χαρακτηριστικών οι περιοχές του Ψυρρή και του βορειοδυτικού Τριγώνου μοιράζονται ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία άντλησαν από τον αρχικό τρόπο παραγωγής του σύγχρονου ελληνικού αστικού τοπίου και από τα μετέπειτα στάδια της εξέλιξής του.

Εξετάζοντας τον τρόπο διαμόρφωσης του κτιριακού αποθέματος του Κέντρου γίνονται εύκολα αντιληπτά ορισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της παραγωγής του σύγχρονου ελληνικού αστικού τοπίου, τα οποία είχαν επίπτωση τόσο στο ιδιοκτησιακό καθεστώς όσο και στη μορφή του.

Σχηματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο τρόπος λειτουργίας της οικοδομικής παραγωγής από τη δεκαετία του 50' και έπειτα οδήγησε στο **σχηματισμό ενός αποθέματος πολλών, μικρού μεγέθους ιδιοκτησιών**, συσσωρευμένων στα όρια μιας πυκνής αστικής δόμησης. (Μαντουβάλου 2004)

Όσον αφορά στην εξέλιξη του Αθηναϊκού Κέντρου γίνεται κατανοητό ότι δεν ακολούθησε ούτε το ρυθμό μετασχηματισμού των ευρωπαϊκών ιστορικών κέντρων ούτε την κλίμακά του όταν τελικά η ελληνική εκδοχή του άρχισε να αναπτύσσεται και στα δικά του όρια.

Μετά το 1980, παρατηρείται όντως μια μετακίνηση υψηλών και μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων στο πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας, από το κέντρο προς τα βορειοανατολικά και νοτιοανατολικά προάστια, ιδιαίτερα νεώτερων νοικοκυριών.

Η παραμονή ηλικιωμένων στις παλιές γειτονίες του κέντρου αποτυπώνεται στη γήρανση του πληθυσμού των κεντρικών Δήμων (Αθηναίων και Πειραιά). (Βαΐου 2009)

Η μετακίνηση αυτή δεν έλαβε ποτέ διαστάσεις 'εξόδου', ανάλογες με πόλεις της Βόρειας Ευρώπης, οδήγησε όμως σε μια περίοδο διαδοχικών ανακατατάξεων στη χρήση του οικιστικού αποθέματος σε πολλές κεντρικές γειτονίες, οι οποίες αφορούσαν τη μετατροπή ισογείων και υπογείων πολυκατοικιών σε χώρους βιοτεχνίας και αργότερα την εμφάνιση κενών διαμερισμάτων.

Η κατάσταση αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη διατήρηση χαμηλών τιμών στα ακίνητα, γεγονός που τα έκανε προσιτά σε φτωχότερες κοινωνικές ομάδες και μετά το 1990 στους μετανάστες και μετανάστριες.

Η περιορισμένη, αναλογικά με τα παραδείγματα του εξωτερικού, μετακίνηση των μεσαίων και υψηλών στρωμάτων, καθώς και η εγκατάσταση των μεταναστών στις αρχές της δεκαετίας του 90' απέτρεψε την ολοκληρωτική υποβάθμιση των συνοικιών του κέντρου, κρατώντας ωστόσο τις τιμές της αξίας γης σταθερά χαμηλές.

Έτσι η περιοχή του Κέντρου ποτέ δεν απετέλεσε ένα σύνολο από ενιαίες, ολοκληρωτικά υποβαθμισμένες συνοικίες, όπως συνηθιζόταν συχνά στα ιστορικά κέντρα ευρωπαϊκών πόλεων. Αντίθετα, η περιοχή εμφάνιζε κατακερματισμένες μικρές ιδιοκτησίες, οι οποίες μέσα από την αλληλουχία χρήσεων που είχαν προκύψει διατήρησαν μια χαμηλή αξία χωρίς όμως να αποτελούν τη στιγμή που άρχισαν να εκφράζονται εξευγενιστικές τάσεις εγκαταλελειμμένα ακίνητα.

Τα ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής πόλης φαίνεται πως εντάσσουν τελικά την Αθήνα σε ένα μεσογειακό μοντέλο αστικής ανάπτυξης. Στα πλαίσια του μοντέλου αυτού καταδεικνύεται ότι οι πόλεις της Μεσογείου δεν έχουν συμπληρώσει όλα τα στάδια του αστικού κύκλου παρουσιάζοντας ακόμη και σήμερα φαινόμενα προαστιοποίησης ή, στην περίπτωση της Ελλάδας, **μετακινήσεις του πληθυσμού στην περιαστική ζώνη των δυο μεγάλων αστικών κέντρων**. (Λεοντίδου 2008)

Από τα παραπάνω καταδεικνύεται ότι οι αστικές μεταλλαγές στο κέντρο της Αθήνας συνάντησαν ορισμένες αντιστάσεις, οι οποίες φαίνεται να οφείλονται στον τρόπο παραγωγής της ελληνικής πόλης.

Πέρα όμως από τις ιδιαιτερότητες της διαδικασίας παραγωγής της ελληνικής πόλης οι αστικές μεταλλαγές στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας φαίνεται να αναχαιτίζονται από μια ακόμα παράμετρο, η οποία αφορά **στον τρόπο που οι μεταλλαγές αυτές συνέβησαν** στα πλαίσια της ελληνικής εκδοχής του αστικού εξευγενισμού.

A.3 Εμφάνιση μεταλλαγών στο κέντρο της πόλης

A.3.1 Ο αστικός μετασχηματισμός του Ψυρρή

Στις αρχές της δεκαετίας του 90' η Πλάκα είχε κορεστεί από καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος ενώ το Θησείο όδευε και αυτό προς κορεσμό. Παράλληλα στο Μοναστηράκι οι αντίστοιχες χρήσεις δεν ήταν δυνατό να αναπτυχθούν εξαιτίας του Παζαριού που ακόμα διατηρούνταν.

Οι πεζοδρομήσεις που πραγματοποίησε το ΥΠΕΧΩΔΕ στην περιοχή του Ψυρρή έδωσαν λοιπόν μια διέξοδο στη βιομηχανία της διασκέδασης, η οποία είχε πλέον στη διάθεσή της ένα αρκετά μεγάλο, διαθέσιμο κτιριακό απόθεμα στο κέντρο της Αθήνας σε πολύ χαμηλή τιμή.

Η ανταπόκριση από τη μεριά των ιδιωτικών επενδύσεων σε υγειονομικού ενδιαφέροντος υπήρξε χαρακτηριστική εφόσον η περιοχή το 1994 διέθετε 6 εστιατόρια και 4 θέατρα ενώ το 2005 στα όριά της καταγράφονταν περίπου 150 καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος.

Το 1998 υπογράφηκε το Προεδρικό Διάταγμα \233Δ\ "Περί καθορισμού χρήσεων γης και ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης στην περιοχή Ψυρρή - Κέντρου (Ομόνοιας)", ήδη όμως στην περιοχή είχε αναπτυχθεί μια δυναμική, η οποία ήταν πολύ δύσκολο να αναχαιτισθεί θεσμικά.

Η ολιγωρία του κράτους σε συνδυασμό με το ανεξέλεγκτο σύστημα λειτουργίας των επιχειρήσεων οδήγησε τελικά σε μια μονοδιάστατη ανάπτυξη της περιοχής, η οποία αύξησε τις τιμές της γης κατακόρυφα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2005 οπότε και οι τιμές της γης στην περιοχή του Ψυρρή είχαν φτάσει στο υψηλότερο επίπεδό τους η μέση τιμή του μηνιαίου μισθώματος για ένα χώρο 100 τ.μ κυμαινόταν περίπου στα 3.500 ευρώ.

Η εξάπλωση των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος συνεχίζεται κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 90' καθώς και τα μέσα της επόμενης. Μέσα από διαδικασίες, οι οποίες κινούνταν πολλές φορές στα όρια της νομιμότητας η βιομηχανία της διασκέδασης κατακλύζει τον ιστορικό ιστό του Ψυρρή και φθάνει ως τις παρυφές του βορειοδυτικού Τριγώνου όπου την ίδια εποχή αρχίζουν να διαφαίνονται τα πρώτα σημάδια μιας κλιμακούμενης αστικής υποβάθμισης.

A.3.2 Το βορειοδυτικό Τρίγωνο και η επίδραση της συγκυρίας

Παράλληλα και ενώ στη συνοικία του Ψυρρή συνέβαιναν οι απαραίτητες μεταλλαγές, οι οποίες θα τον μετέτρεπαν στη σημαντικότερη βιομηχανία διασκέδασης της Αθήνας το βορειοδυτικό Τρίγωνο αποτελούσε μέρος μιας ευρύτερης περιοχής, η οποία παρουσίαζε ορισμένα πλεονεκτήματα για το πρώτο κύμα μεταναστών των αρχών της δεκαετίας του 90' .

Στην περιοχή, η οποία ορίζεται από τις πλατείες της Ομόνοιας, Αγ. Κωνσταντίνου, Καραϊσκάκη, Κουμουνδούρου, Βάθης και Αγ. Παύλου και απλώνεται δυτικά της Ομόνοιας, μεταξύ της οδού Γ' Σεπτεμβρίου και των γραμμών του τρένου και βόρεια της Ευριπίδου μέχρι το ύψος της Ιουλιανού είχαν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις μιας διαφορετικής κατοίκησης. Εγκαταλειμμένα σπίτια και βιοτεχνίες, μικρά και μη επισκευασμένα διαμερίσματα πολυκατοικιών, υπόγειοι και ισόγειοι χώροι πρώην αποθηκών λιανικού εμπορίου αποτέλεσαν τόπους κατοικίας για πολλούς μετανάστες και μετανάστριες για ποικίλα χρονικά διαστήματα, κάποτε χωρίς στοιχειώδεις ανέσεις και συχνά σε συνθήκες πυκνοκατοίκησης που μείωναν το κατά κεφαλή κόστος του ενοικίου.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω συνθηκών η περιοχή του βορειοδυτικού Τριγώνου άρχισε ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 90'να παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά μιας ζώνης υποβαθμισμένης κατοικίας.

Από τα τέλη της δεκαετίας 1990 και καθώς οι συνθήκες εργασίας και τα εισοδήματα των μεταναστών βελτιώνονται, παρατηρείται μια μετακίνηση σε καλύτερες περιοχές και σπίτια, κάτι το οποίο όμως δεν βελτίωσε την κατάσταση της περιοχής του βορειοδυτικού τριγώνου.

Την ίδια εποχή παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση του αριθμού των μεταναστών στην περιοχή. Η διεθνής αύξηση της μετανάστευσης σε συνδυασμό με την ανεπαρκή μεταναστευτική πολιτική του ελληνικού κράτους οδήγησε στην κατακόρυφη αύξηση των αριθμού των παράνομων μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας.

Οι ποικίλες άτυπες δραστηριότητες, οι δυνατότητες εξασφάλισης στέγης σε προσιτές τιμές και η ανωνυμία της μεγάλης πόλης που βοηθάει στην απόκρυψη, σε περιπτώσεις μη ύπαρξης 'χαρτιών' δρομολόγησαν στο κέντρο της Αθήνας καινοφανείς συγκεντρώσεις μεταναστών, οι οποίες αύξησαν το βαθμό της αστικής υποβάθμισης που κληρονομήθηκε από την προηγούμενη δεκαετία.

Παράλληλα από την περιοχή αποχωρούν μεγάλες Δημόσιες ή ημι-δημόσιες Υπηρεσίες όπως αυτή του Υπουργείου Παιδείας, του ΙΚΑ (Πειραιώς), του Χρηματιστηρίου Αθηνών, των Κεντρικών Γραφείων της Εθνικής Ασφαλιστικής, κ.α. ενώ το 2003 εγκαθίσταται στην οδό Σοφοκλέους η Δ' θεραπευτική μονάδα του ΟΚΑΝΑ.

Αμέσως μετά το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων η περιοχή αρχίζει να εμφανίζει όλο και υψηλότερα ποσοστά εγκληματικότητας και περιθωριακών δραστηριοτήτων. Οι όλο και μεγαλύτερες συγκεντρώσεις μεταναστών σε καθεστώς παρανομίας αναμειγνύονται και τροφοδοτούν τις περιθωριακές δραστηριότητες της περιοχής παρασύροντας σε πτώση τις τιμές γης.

Το 2005 θα μπορούσαμε να πούμε ότι η οδός Ευριπίδου, μέσα από την παραγωγή καθημερινών εικόνων αστικής υποβάθμισης, έφθασε να αποτελεί ένα άτυπο όριο μεταξύ των δυο περιοχών, το οποίο φαινόταν να αναχαιτίζει δραστικά την εξάπλωση της βιομηχανίας της διασκέδασης.

A.3.3 Ενδείξεις αστικής υποβάθμισης στον Ψυρρή

Η περιοχή του Ψυρρή αποτελούσε για περίπου δέκα χρόνια τη σημαντικότερη «βιομηχανία» διασκέδασης στην Αθήνα, με περίπου 150 καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος σε λιγότερο από δύο τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Παρόλα αυτά το 2007 η επισκεψιμότητα της περιοχής του Ψυρρή άρχισε να φθίνει. Οι επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή αποδίδουν ένα μέρος της ευθύνης για την πτώση αυτή στην εγκληματικότητα των οδών, οι οποίες αποτελούν τις 'εισόδους' της περιοχής (οδοί Μενάνδρου, Ευριπίδου, Σοφοκλέους).

Μια από τις πρώτες επιχειρήσεις, η οποία έκλεισε το 2009 ήταν το Bar guru bar στην Πλατεία Θεάτρου, η οποία από καιρό είχε μετατραπεί σε σημείο διακίνησης και χρήσης ουσιών.

Σε διάστημα ενός χρόνου υπολογίζεται ότι έχουν κλείσει τριάντα περίπου καταστήματα στην περιοχή του Ψυρρή. Ενδεικτικά το πρώτο εξάμηνο του 2010 αναφέρεται ότι έκλεισαν 10 επιχειρήσεις στην οδό Αριστοφάνους, 4 στην οδό Αγίων Αναργύρων, 5 στην οδό Μικώνος και 6 στην οδό Μιαούλη (Οικονομία).

A.3.4 Παράγοντας προσδοκίας

Γίνεται κατανοητό ότι η εξάπλωση του αστικού εξευγενισμού, η οποία ξεκίνησε από την περιοχή του Ψυρρή όχι μόνο αναχαιτίστηκε, ερχόμενη σε επαφή με τις ποιότητες που είχαν αναπτυχθεί στο βορειοδυτικό μέρος του κέντρου, αλλά από ένα σημείο κι έπειτα φαίνεται ότι άρχισε και η ίδια να παρουσιάζει παρόμοια φαινόμενα υποβάθμισης.

Συγκρίνοντας ωστόσο τις δυο εκδοχές υποβάθμισης διαπιστώνεται μια σαφής διαφορά ως προς την πτώση της αξίας γης, καθώς στην περίπτωση του Ψυρρή και παρά τα φαινόμενα χαμηλής βιωσιμότητας των επιχειρήσεων και εγκατάλειψης η πτώση των μισθωμάτων φαίνεται να περιορίζεται στο 10% της υψηλότερης τιμής τους.

Η διαπίστωση αυτή μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι πέρα από τα αντικειμενικά της χαρακτηριστικά η περιοχή του Ψυρρή εμφανίζει ένα γνώρισμα, το οποίο φαίνεται να συγκρατεί την πτώση της αξίας της γης.

Το γνώρισμα αυτό μπορεί να περιγραφεί ως μια προσδοκία από τη μεριά των επενδυτών, οι οποίοι αντιλαμβάνονται ότι ο ρόλος του Ψυρρή στη λειτουργία του ευρύτερου κέντρου την προηγούμενη δεκαετία έχει καθιερώσει στη συλλογική συνείδηση την περιοχή ως μια άτυπη ζώνη αναψυχής υψηλής συγκέντρωσης. Βασιζόμενοι πάνω σε αυτή την αντίληψη οι επενδυτές προσδοκούν μια μελλοντική ανάκαμψη της περιοχής, στην περίπτωση που οι παρούσες συνθήκες αλλάξουν.

Η προσδοκία αυτή εν μέσω πτώσης της αξίας της περιοχής μπορεί να εκληφθεί ως ένας ευσεβής πόθος. Παρόλα αυτά ο παράγοντας πάνω στον οποίο η προσδοκία αυτή βασίζεται ανέκαθεν αποτελούσε μέρος της διαδικασίας της αστικής ανάπτυξης προβάλλοντας την κοινωνική διαστρωμάτωση της πόλης στο χώρο.

Ο παράγοντας αυτός αφορά στη συσσώρευση και διαχείριση του συμβολικού κεφαλαίου, το οποίο παράγεται μέσα από την καθημερινή συνολική βίωση της πόλης.

B μέρος

B.1 Συμβολικό κεφαλαίο

Η έννοια του συμβολικού κεφαλαίου έχει διαμορφωθεί από τον Pierre Bourdieu. Στα πλαίσια της αντιμετώπισης του προβλήματος των τάξεων ο Bourdieu κατασκευάζει ένα χώρο κοινωνικών θέσεων, ο οποίος οργανώνεται μέσα από τις αρχές του οικονομικού και πολιτισμικού κεφαλαίου.

Σύμφωνα με την αρχή του οικονομικού κεφαλαίου τα κοινωνικά υποκείμενα κατανέμονται με βάση τον όγκο του κεφαλαίου, το οποίο κατέχουν. Η διαίρεση που προκύπτει είναι κάθετη και καταλήγει στη διαμόρφωση των κυρίαρχων και των κυριαρχημένων ομάδων.

Η δεύτερη διαίρεση που προκύπτει είναι οριζόντια και συμβαίνει στο εσωτερικό των κυρίαρχων ομάδων. Η διαίρεση, στην ουσία οριοθετεί μια αντίθεση ανάμεσα στους κατόχους περισσότερου οικονομικού κεφαλαίου (οι οποίοι είναι τα κυρίαρχα τμήματα των κυρίαρχων ομάδων) και στους κατόχους πολιτισμικού κεφαλαίου (οι οποίοι είναι τα κυριαρχημένα τμήματα των κυρίαρχων ομάδων).

Στα πλαίσια αυτού του κοινωνικού χώρου κάθε κοινωνική πρακτική αποκτά την ικανότητά της να σηματοδοτεί κοινωνικές διαφορές όχι από μια εγγενή ιδιότητά της αλλά από την ένταξή της σε ένα σύστημα όμοιων αντικειμένων και πρακτικών.

Ως αποτέλεσμα οι πολιτισμικές πρακτικές των διαφόρων τάξεων, σύμφωνα με τον Bourdieu ορίζονται με βάση την αντίθεσή τους με τις άλλες.

Προκύπτει έτσι **η έννοια της Δια-κρίσης** μέσα από την οποία ορίζεται κάθε φορά η κρίση, όπως σημειώνει ο Bourdieu 'Αρέσκεια είναι πρώτα και κύρια απαρέσκεια'.

Στα πλαίσια της Διάκρισης ο Bourdieu καταδεικνύει ότι το οικονομικό και πολιτισμικό κεφάλαιο υπάρχουν πάντα σε δυο μορφές: η μια μορφή είναι η αντικειμενική, η οποία διαμορφώνεται ανεξάρτητα από το τι σκέφτονται οι φορείς γι' αυτή, καθώς και η υποκειμενική μορφή, η οποία σχηματίζεται από τις παραστάσεις που έχουν οι φορείς για την ίδια.

Σύμφωνα λοιπόν με την αντίληψη του Bourdieu **το συμβολικό κεφάλαιο** είναι η μορφή που λαμβάνουν οι διάφορες μορφές κεφαλαίου όταν αυτές γίνονται αντιληπτές και αναγνωρίζονται ως νόμιμες.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να αντιληφθούμε το συμβολικό κεφάλαιο ως ένα εργαλείο ικανό να δημιουργήσει την κατάλληλη μορφή μέσα από την οποία μπορεί να επιτευχθεί η απαραίτητη διάκριση μεταξύ των κοινωνικών αντικειμένων και πρακτικών.

Ο τρόπος συσσώρευσης και διαχείρισης του συμβολικού κεφαλαίου μπορεί να γίνει αντιληπτός στη διακίνηση προϊόντων 'ειδικών ποιότητων'. Ο David Harvey λαμβάνοντας ως παράδειγμα τη αγορά του κρασιού εξετάζει τις πρακτικές που εφαρμόστηκαν από δυο φορείς : την ευρωπαϊκή αγορά και την αντίστοιχη του λεγόμενου Νέου κόσμου.

Κρίσιμη για την αντίληψη της συγκεκριμένης σκέψης του Harvey είναι η κατανόηση της προσπάθειας των προϊόντων να διακινηθούν σε συνθήκες έμμεσου ή άμεσου μονοπωλιακού μισθώματος.

B.2 Το παράδειγμα της αγοράς του κρασιού

Στον τομέα της παραγωγής και διακίνησης κρασιού η ευρωπαϊκή αγορά υπήρξε αναμφίβολα κυρίαρχη, κατέχοντας το μεγαλύτερο οικονομικό αλλά και πολιτισμικό κεφάλαιο, πετυχαίνοντας να διακινεί το προϊόν της σε συνθήκες μονοπωλίου.

Παράλληλα όμως οι οινοπαραγωγές επιχειρήσεις του Νέου κόσμου, δηλαδή των Ηνωμένων Πολιτειών και της Αυστραλίας κατάφεραν, μέσα από την απόκτηση τεχνογνωσίας αλλά και τις κατά πολύ μεγαλύτερες εκτάσεις τους να δημιουργήσουν έναν ανεπιθύμητο ανταγωνισμό.

Προκειμένου να αναχαιτίσουν την άνοδο των ανταγωνιστικών αγορών οι ευρωπαϊκές οινοπαραγωγές επιχειρήσεις αντέδρασαν προσπαθώντας υποβαθμίσουν όχι μια εγγενή ιδιότητά των κρασιών του Νέου κόσμου αλλά την ονομασία τους. Έχοντας ως στόχο την καλύτερη διακίνησή τους στην αγορά οι ετικέτες του Νέου κόσμου αντλούν στοιχεία από το πολιτισμικό κεφάλαιο που έχει συσσωρεύσει η ευρωπαϊκή αγορά, χρησιμοποιώντας παραδοσιακές ευρωπαϊκές εκφράσεις.

Το 1994 η ευρωπαϊκή αγορά απαίτησε από τις επιχειρήσεις αυτές να αρχίσουν την απόσυρση όλων των ευρωπαϊκών παραδοσιακών εκφράσεων από ετικέτες όπως η Chateau Tahbilck και η Chateau Rouge (και οι δυο Αυστραλιανές ετικέτες). Το 2008 η διεθνής αυτή συνεννόηση έλαβε οριστική μορφή αποσύροντας οριστικά εκφράσεις όπως Champagne, Cherry και Port et Bourgondi.

Στο μεσοδιάστημα της αρχικής και τελικής συμφωνίας έγινε κατανοητό από τις οινοπαραγωγές επιχειρήσεις του Νέου κόσμου ότι θα έπρεπε να συσσωρεύσουν ένα δικό τους πολιτισμικό κεφάλαιο. Προς αυτή τη κατεύθυνση η οινοπαραγωγός επιχείρηση Chateau Tahbilck δήλωσε ότι 'είναι περήφανοι που είναι Αυστραλοί χωρίς να χρειάζονται να χρησιμοποιούν όρους κληρονομημένους από άλλες χώρες και κουλτούρες περασμένων εποχών'.

Δομείται μια επιχειρηματολογία, η οποία βασίζεται σε **ειδικά χαρακτηριστικά** όπως το έδαφος και οι λίμνες της περιοχής. Η επιχειρηματολογία αυτή συνιστά ένα μείγμα επιστημολογικών παρατηρήσεων, οι οποίες υποστηρίζονται θεσμικά από μια πολιτική οριοθέτησης των οινοπαραγωγών ζωνών της Αυστραλίας.

Το σημείο διάκρισης που παράγεται από την επιχειρηματολογία αναφέρεται στην περιοχή 'Nagambie Lakes' ως μια ξεχωριστή οινοπαραγωγό περιοχή, η οποία προσπαθεί να αποτελέσει μέρος των υποκειμενικών παραστάσεων των διάφορων φορέων. Οι άμεσες συνδέσεις του σημείου διάκρισης 'Nagambie Lakes' με τα κρασιά που παράγονται συσσωρεύει ένα συμβολικό κεφάλαιο, το οποίο αναφέρεται τόσο στην αντικειμενική όσο και στην υποκειμενική μορφή του πολιτισμικού κεφαλαίου που διαμορφώνεται.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι προκειμένου να διακινήθουν σε συνθήκες μονοπωλιακού μισθώματος ορισμένα εμπορεύματα ειδικών ποιτήτων **καταβάλουν προσπάθεια ώστε να μην είναι συγκρίσιμα με τα υπόλοιπα.**

Μέσα από μια επιχειρηματολογία φέρνουν στην επιφάνεια ένα σημείο διάκρισης ικανό να συσσωρεύσει το απαραίτητο συμβολικό κεφάλαιο που θα εξασφαλίσει την παρουσία του εμπορεύματος στις παραστάσεις των φορέων, οδηγώντας τελικά στην υποκειμενική μορφή του πολιτισμικού κεφαλαίου.

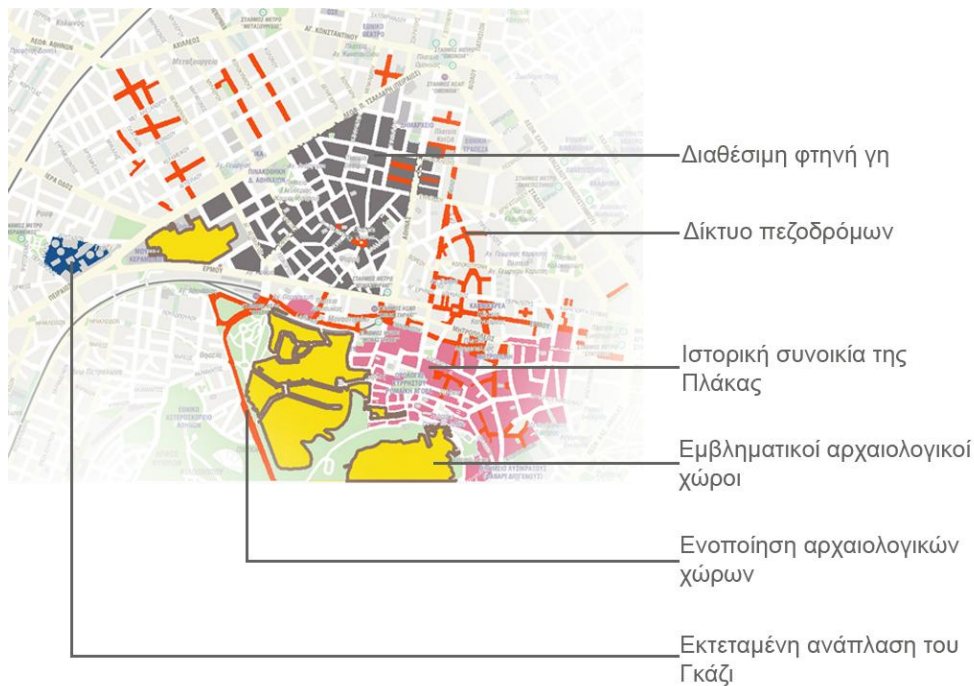
B.3 Το συμβολικό κεφάλαιο στο χώρο

Το συμβολικό κεφάλαιο μπορεί να ενσωματωθεί στο δομημένο περιβάλλον ή την αστική μορφή μιας πόλης, ως το τμήμα της ανταλλακτικής της αξίας, το οποίο μπορεί να αποδοθεί στο συμβολικό της περιεχόμενο. Για παράδειγμα ένα τοπόσημο θεωρείται ότι κατέχει συμβολική αξία ή χρήση. Έχει διαμορφωθεί ως τοπόσημο γιατί ακριβώς κατέχει αυτή την αξία.

Η διαδικασία εμπορευματοποίησης του χώρου δημιουργεί δυο σημαντικές αντιφάσεις. Η πρώτη αντίφαση αφορά στη μοναδικότητα των ειδικών χαρακτηριστικών, η οποία είναι κρίσιμη για τον ορισμό ειδικών ποιτήτων και την εμφάνιση ενός σημείου διάκρισης, κανένα όμως αντικείμενο διαπραγμάτευσης δεν μπορεί να είναι τόσο μοναδικό ώστε να βρίσκεται εκτός εμπορευματικής λογικής.

Αυτή η αντίφαση καθιστά ανέφικτη την άμεση και πολλές φορές την έμμεση εμπορευματοποίηση της γης.

B.3.1 Ειδικά χαρακτηριστικά

Στην περίπτωση του Ψυρρή τα ειδικά χαρακτηριστικά του κέντρου της Αθήνας δεν διαχέονται στη σύγχρονη πόλη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι στα όρια του Αθηναϊκού κέντρου εφαρμόζεται μια πρακτική 'τακτοποίησης' των αστικών του ποιοτήτων σε συγκεκριμένες θέσεις, όπου η μία δεν ενοχλεί την άλλη.

Η απομόνωση αυτή των αστικών ποιοτήτων φαίνεται να προκύπτει μέσα από την σύγκρουση, στην οποία έρχεται το επίπεδο προστασίας ορισμένων ειδικών του χαρακτηριστικών όπως οι αρχαιολογικοί χώροι και η Πλάκα με τη μορφή και τον τρόπο παραγωγής της ελληνικής σύγχρονης πόλης.

Οι αρχαιολογικοί χώροι της περιοχής, ενώ χαρακτηρίζονται από ένα πολύ σημαντικό συμβολισμό δεν φαίνεται να είναι ικανοί να τον προσδώσουν στην υπόλοιπη περιοχή του κέντρου, καθώς βρίσκονται περιφραγμένοι χωρίς να εμφανίζουν χαράξεις που θα μπορούσαν να εξυπηρετούν οποιαδήποτε άλλη λειτουργία της πόλης πέραν του τουρισμού.

Παράλληλα η αστική εμπειρία της Πλάκας σταματά βίαια στους δρόμους, οι οποίοι αποτελούν τα θεσμικά της όρια, δίνοντας τη θέση της στη μορφή της σύγχρονης πόλης φέρνοντας στην επιφάνεια ακόμα μια γλαφυρή αντίθεση του κέντρου της Αθήνας.

Εξαιτίας των παραπάνω αντιθέσεων η περιοχή του Ψυρρή δεν ήταν σε θέση να φέρει στην επιφάνεια ένα σημείο διάκρισης, το οποίο θα τη συνέδεε άμεσα με το πολιτισμικό κεφάλαιο των ειδικών χαρακτηριστικών του κέντρου.

B.3.2 Επιχειρηματολογία

Παρά την αδυναμία συσχετισμού των αστικών ποιοτήτων του ευρύτερου κέντρου με την περιοχή του Ψυρρή, μια πτυχή του χαρακτήρα της Πλάκας επηρέασε καταλυτικά το μετασχηματισμό της περιοχής.

Η εγγύτητα της περιοχής με τη βιομηχανία διασκέδασης της Πλάκας οδήγησε στην εμφάνιση μιας άτυπης επιχειρηματολογίας, η οποία δεν είχε καμία σχέση με τον ιστορικό χαρακτήρα του Ψυρρή.

Παράλληλα οι αναπλάσεις, οι οποίες ξεκίνησαν στις αρχές της δεκαετίας του 90' έδωσαν στην επιχειρηματολογία μια θεσμική χροιά, μια επιβεβαίωση της διάχυτης εντύπωσης αστικής 'αναβάθμισης'.

Το περιεχόμενο αυτής της άτυπης επιχειρηματολογίας επηρέασε ιδιαίτερα το χαρακτήρα της αστικής εξέλιξης της περιοχής. Παρά τη σημαντική ιστορία του Ψυρρή κατά τη διάρκεια των πεζοδρομήσεων δεν έγινε προσπάθεια ανάπτυξης κάποιου συγκεκριμένου χαρακτήρα στην περιοχή.

Μέσα από επίσημες εξαγγελίες της εποχής όπως το Σχέδιο Δράσης για την Αθήνα SOS (1994), το Πρόγραμμα Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων και η Συνολική Ανάδειξη Αρχαιολογικού Χώρου Ολυμπιείου (2001), η περιοχή του Ψυρρή εμφανίζεται ως μέρος του ευρύτερου κέντρου, χωρίς όμως να του επιφυλάσσεται κάποιος συγκεκριμένος ρόλος θεσμικά.

Απουσία ενός θεσμικά ορισμένου χαρακτήρα αντίστοιχου αυτού της Πλάκας θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κορεσμένη βιομηχανία της διασκέδασης αφέθηκε να ορίσει αυτή το ρόλο του Ψυρρή μέσα από ένα ανεξέλεγκτο ρυθμό εμφάνισης καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος.

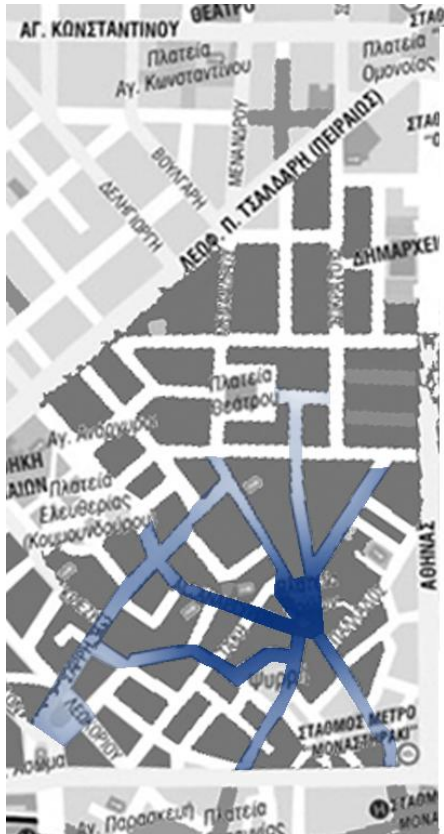
B.3.3 Σημείο διάκρισης

Ως συνέπεια της απουσίας ενός συγκεκριμένου χαρακτήρα στα πλαίσια της άτυπης επιχειρηματολογίας η περιοχή του Ψυρρή έγινε αντιληπτή από τους επίδοξους επενδυτές ως η φτηνή περιοχή του κέντρου της Αθήνας, ενώ για το υπόλοιπο κοινό ο Ψυρρής συνιστούσε το εναλλακτικό κέντρο της διασκέδασης.

Είναι χαρακτηριστικό ότι τις δυο αντιλήψεις δεν συνδέει κάτι άλλο πέρα από τη βιομηχανία της διασκέδασης, η οποία ως μοναδικό κριτήριο είχε την ύπαρξη φτηνού διαθέσιμου χώρου στο κέντρο της Αθήνας.

Ως αποτέλεσμα ο Ψυρρής δεν εμφάνισε ένα χαρακτηριστικό σημείο διάκρισης πέρα από αυτό της φτηνής γης στο κέντρο της Αθήνας.

B.3.4 Συσσώρευση συμβολικού κεφαλαίου στα όρια του Ψυρρή

Συμβολικό κεφάλαιο

1994 / 6 εστιατόρια + 4 θέατρα

2002 / 107 καταστήματα (57 εστιατόρια + 15 bar)

2005 / 150 καταστήματα

Η σημαντικότερη βιομηχανία διασκέδασης στην Αθήνα

Το σημείο διάκρισης της φτηνής γης σε συνδυασμό με την αργή αντίδραση του κράτους οδήγησε σε μια μονοδιάστατη ανάπτυξη, η οποία βασίστηκε στη συνεχή αναπαραγωγή ενός μεγάλου εύρους μορφών διασκέδασης.

Η αναπαραγωγή αυτή κατέληξε στο σχηματισμό ενός ετερόκλητου πλήθους, το οποίο παρά την έλλειψη κάποιου μοναδικού χαρακτηριστικού, είχε τη δική του δυναμική καθώς το 1994 στο Ψυρρή υπήρχαν 6 εστιατόρια και 4 θέατρα ενώ μια δεκαετία μετά στην περιοχή δραστηριοποιούνταν 150 καταστήματα.

Το πλήθος των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος οδήγησε στη συσσώρευση του ανάλογου συμβολικού κεφαλαίου, καθώς μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 90' ο Ψυρρής είχε καθιερωθεί ως η πιο σημαντική βιομηχανία διασκέδασης της Αθήνας παρουσιάζοντας τα αναμενόμενα μονοπωλιακά μισθώματα.

B.4 Το φαινόμενο disneyfication

Στο σημείο αυτό εμφανίζεται η δεύτερη αντίφαση της διαδικασίας εμπορευματοποίησης του χώρου. Όπως σημειώνει ο Harvey, η 'ήπια ομοιογένεια, η οποία συνοδεύει την καθαρή εμπορευματοποίηση ακυρώνει πλεονεκτήματα μονοπωλίου'

Το παράδειγμα του Ψυρρή είναι χαρακτηριστικό, καθώς η πτώση της επισκεψιμότητας της περιοχής από το 2007 καταδεικνύει ότι ο Ψυρρής έγινε και πάλι συγκρίσιμος με άλλες βιομηχανίες διασκέδασης.

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω η πτώση της επισκεψιμότητας της περιοχής αποδίδεται από τους επαγγελματίες στην εγκληματικότητα που προέρχεται από τις παρακείμενες οδούς, αλλά και σε δυο ακόμα παράγοντες.

Ο ένας παράγοντας αφορά στο χαμηλό επίπεδο παροχής υπηρεσιών σε σχέση με τις τιμές τους και ο δεύτερος στην ανάδυση νέων βιομηχανιών διασκέδασης στο Γκάζι και στην Πανόρμου.

Ο δεύτερος παράγοντας φέρνει στην επιφάνεια την αδυναμία της επιχειρηματολογίας που είχε αναπτυχθεί γύρω από την περιοχή του Ψυρρή στο σχηματισμό ενός σημείου διάκρισης με συγκεκριμένο, ιδιαίτερο χαρακτήρα ικανό να συσσωρεύσει ένα συμβολικό κεφάλαιο με χαρακτηριστικά μοναδικότητας.

Τα μοναδικά αυτά χαρακτηριστικά θα ήταν σε θέση να φέρουν αντιστάσεις στην ομοιογένεια, καθώς θα επέβαλαν ορισμένες αστικές ποιότητες, οι οποίες θα αναπαρήγαγαν τις ιδιαιτερότητες, μέσα από την οποίες εξαρχής θα είχε διαμορφωθεί το σημείο διάκρισης της περιοχής.

Μην έχοντας ένα ιδιαίτερο σημείο διάκρισης, το συμβολικό κεφάλαιο που διαμορφώθηκε στα όρια του Ψυρρή στερούνταν τα απαραίτητα μοναδικά χαρακτηριστικά που θα το καθιστούσαν ικανό να διεκδικεί επί μακρόν μονοπωλιακά μισθώματα.

Στην ουσία το συμβολικό κεφάλαιο που κατάφερε να συσσωρεύσει ο Ψυρρής αφορούσε στη **λειτουργία της περιοχής ως σημαντική βιομηχανία διασκέδασης**. Ο χαρακτήρας αυτός όμως, όπως αποδείχθηκε, μπορεί να αναπαραχθεί και αλλού καθιστώντας τον Ψυρρή ευθέως συγκρίσιμο με οποιαδήποτε αναδυόμενη βιομηχανία διασκέδασης.

Συμπεράσματα

Η επίδραση του συλλογικού συμβολικού κεφαλαίου μπορεί πλέον να γίνει αντιληπτή μέσα από την εμπλοκή του Ψυρρή σε ένα κύκλο αστικού μετασχηματισμού, ο οποίος τον εισήγαγε στις παραστάσεις των επισκεπτών του δημιουργώντας εικόνες που συνδέονται έμμεσα μαζί του.

Οι επενδυτές γνωρίζουν γι' αυτό το πλήθος των εικόνων υπολογίζοντας στη διαμόρφωση τελικά ενός διάσπαρτου συμβολικού κεφαλαίου, το οποίο κατά καιρούς συσσωρεύεται και δημιουργεί νέες εικόνες.

Η διάσπαρτη αυτή παραγωγή εικόνων δημιουργεί αυτή την προσδοκία από τη μεριά των επενδυτών για μια μελλοντική ανάκαμψη, η οποία αναχαιτίζει τη ραγδαία πτώση.

Αυτή την - ασυνείδητη ίσως - πεποίθηση των επενδυτών και των υπόλοιπων δρώντων της περιοχής φαίνεται να δικαιώνει η περίπτωση του Bar guru bar. Το Bar guru bar και η ιστορία του έχουν πλέον γίνει μέρος μιας άτυπης αστικής ιστορίας, η οποία πολλές φορές έχει πάρει τη μορφή μυθολογίας.

Τόσο η ατμόσφαιρα του καταστήματος, όσο και οι καταστάσεις, οι οποίες οδήγησαν στο κλείσιμο της επιχείρησης έχουν αποτελέσει πολλές φορές αντικείμενο υπερβολής. Η σημασία αυτής της υπερβολής έγκειται στο γεγονός ότι **δεν αναπαράγεται μέσα από ένα μεμονωμένο σκεπτικό, αλλά από ένα πλήθος διάσπαρτων απόψεων**. Κάθε μια από αυτές τις απόψεις εντάσσει την ιστορία του Bar guru bar στη δική της πραγματικότητα, μέσα από την οποία προσπαθεί να ερμηνεύσει την ιστορία του.

Η ύπαρξη πλέον μιας κίνησης για το άνοιγμα ξανά του Bar guru bar δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς το συμβολικό κεφάλαιο, το οποίο έχει συσσωρευτεί γύρω από το σημείο διάκρισης της ιστορίας του **το καθιστά μη συγκρίσιμο με τα υπόλοιπα καταστήματα της κατηγορίας του, αφήνοντας να διαφανεί ένα μελλοντικό μονοπώλιο όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν**.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό πως, στα όρια της σύγχρονης πόλης οι παράγοντες δημιουργίας, διατήρησης και κατάργησης συνθηκών μονοπωλίου συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή αστικών ποιότητων.

Οι συμβολισμοί που παράγονται μέσα από την **ακούσια ή εκούσια διαχείριση των ειδικών χαρακτηριστικών των ιστορικών κέντρων φαίνεται να συνιστούν τελικά δομικά συστατικά αστικού μετασχηματισμού** εφάμιλλα των αντικειμενικών τους αστικών ποιότητων.

Στα πλαίσια του πορίσματος της Βουλής 'Ενα σχέδιο για το ιστορικό κέντρο της Αθήνας' αλλά και στο πρόγραμμα 'Αθήνα- Αττική 2014' προωθείται η δημιουργία περιοχών ή οδών «ονομασίας προέλευσης» με επιδοτούμενες χρήσεις ιδιαίτερου χαρακτήρα. Μέσα από το πόρισμα της Βουλής προτείνεται χαρακτηριστικά η 'απόδοση ή διατήρηση σε κάθε περιοχή μιας ιδιαίτερης συνολικής μορφής και ενός ξεχωριστού χαρακτήρα. Για παράδειγμα: Θησείο – περιοχή των καλλιτεχνών, Ψυρρή – περιοχή των μικρών ξενοδοχείων, Μεταξουργείο – περιοχή οικογενειών, Εμπορικό Τρίγωνο – κέντρο των εμπόρων ή οικονομικό – επιχειρηματικό κέντρο'.

Παράλληλα η οδός Ευριπίδου, στα πλαίσια του 'Αθήνα – Αττική 2014' προωθείται ως 'δρόμος των μπαχαρικών και των μικρών μαγαζιών'.

Αυτή η προσπάθεια δημιουργίας περιοχών ή οδών 'ονομασίας προέλευσης', η οποία πραγματοποιείται μοναχά σε λεκτικό ακόμα επίπεδο θυμίζει τα οργανωμένα προγράμματα προώθησης άλλων πόλεων και φαίνεται να συμφωνεί με τη συνειδητή προώθηση ενός ιδιαίτερου χαρακτήρα που τόσο έλειψε από τον Ψυρρή.

Αυτό που μένει να αποδειχτεί είναι αν αυτές οι εξαγγελίες αποτελούν όντως τη γνωστοποίηση μιας μελλοντικής πολιτικής ή αποδείξεις ενός στείρου μιμητισμού των ξένων προγραμμάτων, οι οποίες για ακόμα μια φορά θα χρησιμεύσουν μοναχά στην παροδική τόνωση του ηθικού των ιδιωτικών επενδύσεων.

Βιβλιογραφία

Neil Smith / The New Urban Frontier, Gentrification and the revanchist city, Routledge Νέα Υόρκη 1996.

Bradford C. Rubinowitz L. / The urban-suburban investment –disinvestment process: consequences for older neighborhoods, Annals of the American Academy of Political and Social Science, Νέα Υόρκη 1975.

Laurenti L. / Property Values and Race, University of California Press, Μπέρκλεϋ 1960.

David Harvey / The art of rent : globalization, monopoly and the commodification of culture, 2006

Rosalyn Deutsche and Cara Gendel Ryan / ‘ The Fine Art of Gentrification ’ ,The portable Lower East Side, Volume 4, No 1, 1987

Pierre Bourdieu / Η διάκριση, κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2006

Franco Bianchini, Michael Parkinson / Πολιτιστική πολιτική και αναζωογόνηση των πόλεων, η εμπειρία της δυτικής Ευρώπης, ελληνική εταιρία τοπικής ανάπτυξης και αυτοδιοίκησης, Αθήνα 1994

Μαρία Μαντουβάλου, Ευαγγελία Μπαλλά / Μεταλλαγές στο σύστημα γης και οικοδομής και διακυβεύματα του σχεδιασμού στην Ελλάδα σήμερα. Δημοσιεύτηκε στο «*Η Ελληνική πόλη προς τον 21ο αιώνα*», τιμητικός τόμος για τον Καθηγητή Πολεοδομίας Α. Αραβαντινό. Αθήνα 2004.

Ντίνα Βαΐου / Όψεις της μετανάστευσης προς την Αθήνα μετά το 1990. Εισήγηση στο Συνέδριο «*Πληθυσμιακές τάσεις και προοπτικές. Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση*» του Κέντρου Ερέυνης της Ελληνικής Κοινωνίας – Ελληνική Εταιρεία Δημογραφικών Μελετών, Αθήνα 13-14 Μαρτίου 2009.

Επίσημα κείμενα

Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος της Βουλής / Θέμα : Ανασυγκρότηση των πόλεων – ιστορικό κέντρο της Αθήνας, Πόρισμα : ‘Ένα σχέδιο για το ιστορικό κέντρο της Αθήνας’, Αθήνα, 29 Μαρτίου 2010

ΥΠΕΚΑ / Πρόγραμμα ‘Αθήνα- Αττική 2014’, Αθήνα 14 Ιουνίου 2010

Άρθρα

Λουκέτα στο ‘Σόχο της Αθήνας’ / Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 21 Φεβρουαρίου 2010

Περιβαλλοντική ανάπλαση μετά μουσικής! / Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 20 Δεκεμβρίου 2010

Ιστότοποι www.nah.gr www.euro2day.com www.e-akinita.gr